

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

uz podršku

Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije
Opštine Veliko Gradište

organizuju
deveti naučno-stručni skup
sa međunarodnim učešćem

**LOKALNA SAMOUPRAVA U
PLANIRANJU I UREĐENJU
PROSTORA I NASELJA**

Urednici:
Dr Velimir Šećerov
Dr Dejan S. Đorđević
Dr Zoran Radosavljević
Dr Marija R. Jeftić

Beograd, jun 2022.

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

Izdavači:

Asocijacija prostornih planera Srbije
Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

Za izdavače:

Dr Dejan S. Đorđević
Dr Velimir Šećerov

Urednici:

Dr Velimir Šećerov
Dr Dejan S. Đorđević
Dr Zoran Radosavljević
Dr Marija R. Jeftić

Tehnička priprema i dizajn korica:

Branko Protić

Grafička priprema i štampa:

Planeta Print DOO, Beograd

Tiraž:

200 primeraka

ISBN 978-86-6283-125-5

Beograd, jun 2022.

Štampu zbornika radova finansijski pomoglo:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Napomena: Referati su štampani u obliku autorskih originala. Stavovi izneti u objavljenim radovima ne izražavaju stavove urednika Zbornika i Organizatora skupa. Autori preuzimaju pravnu i moralnu odgovornost za ideje iznete u svojim radovima. Izdavač neće snositi nikakvu odgovornost u slučaju ispostavljanja bilo kakvih zahteva za naknadu štete.

PROGRAMSKI ODBORI SKUPA

KOORDINACIJA SKUPA:

Prof. dr Velimir Šećerov, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Dejan S. Đorđević, predsednik Asocijacije prostornih planera Srbije
Dr Zoran Radosavljević, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

NAUČNI ODBOR:

Prof. dr Marija R. Jeftić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, predsednik
Prof. dr Dejan Filipović, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. dr Uroš Rađosavljević, Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet
Prof. dr Danica Šantić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. Dr. Jerry Anthony, University of Iowa, School of Planning and Public Affairs, SAD
Dr Dejan S. Đorđević, naučni saradnik, Ministarstvo građ., saobraćaja i infrastrukture
Prof. dr Bogdan Lukić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. dr Zora Živanović, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. Dr. Thomas Dillinger, Tehnički univerzitet u Beču, Austrija
Prof. dr Gordana Vojković, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. dr Dragica Gatarić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Prof. dr Mira Mandić, Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Prof. dr Danijela Vukoičić, Univerzitet u Prištini, Prirodno-matematički fakultet Kos. Mitrovica
Doc. dr Aleksandar Jeftić, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka
Doc. dr Alma Zavodnik Lamovšek, Univerzitet u Ljubljani, Fakultet za građevinu i geodeziju
Dr Milan Husar, Slovački tehnički univerzitet u Bratislavi, Slovačka
Mr Mirosljub Stanković, Gradska uprava Grada Niša
Dr Milica Dobričić, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

ORGANIZACIONI ODBOR:

Miroslav Marić, Institut za puteve, Beograd - predsednik
Branko Protić, Univerzitet Beogradu - Geografski fakultet
Dušan Ristić, Univerzitet u Prištini, Prirodno-matematički fakultet Kosovska Mitrovica
Vladimir Popović, Geografski institut "Jovan Cvijić" SANU
Aleksandar Radulović, Univerzitet Beogradu - Geografski fakultet
Marina Stanić, Zavod za zaštitu prirode Srbije
Jelena Tolić, Zavod za zaštitu prirode Srbije
Milica Ristović, Studio Teserakt, Loznica
Marko Milosavljević, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

100 GODINA TRANSFORMACIJE KONCEPTA JAVNOG INTERESA U PROSTORNOM RAZVOJU SRBIJE: RAZUMEVANJE DRUŠTVENOG KONTEKSTA

**dr Iva Čukić¹, dr Jasmina Đokić², Ana Graovac³,
dr Marija Maruna⁴, dr Danijela Milovanović Rodić⁵,
dr Ana Perić⁶, Ksenija Radovanović⁷, dr Danijela Savkić⁸,
Ljubica Slavković⁹, mr Anica Teofilović¹⁰**

Apstrakt: U organizaciji istraživačkih jedinica *Laboratorija za kulturu planiranja i dizajn prostornih politika* i *Laboratorija za kolaborativne urbane prakse*, koje rade pod okriljem *Centra za istraživačku delatnost Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, pokrenut je istraživački projekat pod nazivom *100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije*. Projekat se sprovodi kroz saradnju sa partnerskim organizacijama *Ministarstvo prostora* i *Nova planska praksa* i uključuje veći broj istraživača. Osnovni cilj projekta je sagledavanje razvoja koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije u poslednjih sto godina. Težišno se posmatra razvoj ideje javnog interesa i način formulacije politika prostornog razvoja i instrumenata implementacije kroz tri vremenska razdoblja: od perioda Kraljevine Jugoslavije kao jedne od prvih evropskih država sa ustanovljenim legislativnim i regulativnom okvirom javnog interesa, preko socijalističkog perioda i njegovih modaliteta u vidu državnog socijalizma, socijalističkog samoupravljanja i centralizovane demokratije, do savremenog perioda post-socijalističke ekonomske, političke i institucionalne transformacije. Ako se pođe od teze da javni interes oblikuje vladajuća ideologija i skup

¹ Kolektiv Ministarstvo prostora, Đušina 34 11000 Beograd, cukic.iva@gmail.com

² Nova planska praksa, Carigradska 21/4 11000 Beograd, jasminda.jokic@gmail.com

³ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet (doktorand); Nova planska praksa, Carigradska 21/4 11000 Beograd, ana.graovac@gmail.com

⁴ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet, Bul. Kralja Aleksandra 73/2 11000 Beograd, marija.maruna@arh.bg.ac.rs

⁵ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet, Bul. Kralja Aleksandra 73/2 11000 Beograd, danmilrod@gmail.com

⁶ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet, Bul. Kralja Aleksandra 73/2 11000 Beograd, anaperic@arh.bg.ac.rs

⁷ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet (doktorand); Nova planska praksa, Carigradska 21/4 11000 Beograd, radovanovic.ksenija@gmail.com

⁸ Naučni saradnik, danijela.savkic@gmail.com

⁹ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet (doktorand); Nova planska praksa, Carigradska 21/4 11000 Beograd, ljubica.slavkovic@arh.bg.ac.rs

¹⁰ Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet (doktorand); Urbanistički zavod Beograda, Bulevar despota Stefana 56 11108 Beograd, anica.teofilovic@gmail.com

100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije: razumevanje društvenog konteksta

dominantnih vrednosti i normi, moguće je pratiti uticaj njihovih transformacija na promene u planskom sistemu, planskoj praksi i shodno tome prostornim ishodima. Očekuje se da se u procesu traganja za osnovama koncepta javnog interesa u domenu prostornog razvoja i njihovoj promeni kroz vreme može doći do važnih uvida od značaja za unapređenje savremene planske prakse u Srbiji. U ovom radu će biti prikazani preliminarni rezultati prve faze istraživanja.

Ključne reči: javni interes, prostorni razvoj, planska kultura, sistem planiranja, planske politike, urbani razvoj

100 YEARS OF TRANSFORMATION OF PUBLIC INTEREST CONCEPT IN THE SPATIAL DEVELOPMENT OF SERBIA: CHRONOLOGICAL OVERVIEW OF SOURCES

Abstract: Organized by research units of the *Laboratory for the Planning Culture of Spatial Policy Design* and the *Laboratory for Collaborative Urban Practices*, which work under the auspices of the *Research Center at the Faculty of Architecture, University of Belgrade*, a research project entitled *100 years of transformation of public interest concept in the spatial development of Serbia* was launched. The project is implemented through cooperation with partner organizations *Ministry of Space collective* and *New Planning Practice* and includes a large number of researchers. The main goal of the project is to consider the development of the concept of public interest in the spatial development of Serbia in the last hundred years. The development of the idea of public interest and the way of formulating spatial development policies and implementation instruments through three time periods are focused on: from the period of the Kingdom of Yugoslavia as one of the first European states with established legislative and regulatory framework of public interest, through the socialist period and its modalities in the form of state socialism, self-government socialism and centralized democracy, to the modern period of post-socialist economic, political and institutional transformation. If we start from the thesis that the public interest is shaped by the ruling ideology and a set of dominant values and norms, it is possible to monitor the impact of their transformations on changes in the planning system, planning practice and, consequently, spatial outcomes. It is expected that in the process of searching for the basics of the concept of public interest in the field of spatial development and their change over time, important insights for the improvement of modern planning practice in Serbia can be gained. This project goes a step further than focusing on contemporary planning issues in Serbia and emphasizes the truly transitional nature of the Serbian planning system and planning practices. This paper will present the preliminary results of the research first phase.

Key words: public interest, spatial development, planning culture, planning system, planning policies, urban development

UVOD

Bilo da se posmatra kroz teorijski okvir ili plansku praksu, javni interes se tradicionalno smatra jednim od osnovnih koncepata koji opredeljuju i opravdavaju planiranje. Ovakva odrednica je usko povezana sa razumevanjem planiranja kao discipline zasnovane na etičkim normama. Međutim, kako je planska aktivnost ukorenjena u širi društveni okvir uslovljen različitim istorijskim dešavanjima, ideološkim principima i kulturološkim uverenjima, postavlja se pitanje načina utvrđivanja javnog interesa u specifičnom društveno-prostornom kontekstu.

Savremeni razvojni i planski kontekst Srbije oslikava niz društvenih konflikata sa ogromnim uticajem na način formiranja javnog interesa i definisanje instrumenata implementacije. Naime, ideja o javnom interesu kao polaznoj osnovi planskog delovanja je u velikoj meri uzdrmana ideološkim promenama, koje su, posledično, dovele do promene u osloncima prostornih politika. Prihvatanjem tržišta kao osnovnog razvojnog mehanizma, promenjena je logika distribucije prava nad upotrebom zemljišta i uloga države u alokaciji resursa. Kao rezultat, razvijeni su novi instrumenti prostornog razvoja koji potiskuju tradicionalne planske prakse, menjaju poziciju stručne ekspertize i proizvode nove prostorne forme.

Istraživački projekat pod nazivom *100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije* je usmeren ka razumevanju tranzicione prirode sistema i prakse planiranja u Srbiji. Početni korak u istraživanju predstavlja razumevanje šireg društvenog konteksta u kojem se definišu osnove koncepta javnog interesa od značaja za domen prostornog razvoja. Težište je na evidentiranju promena u legislativnom okviru tokom stogodišnjeg perioda, i to sa tri aspekta: (a) uređenje javne vlasti u državi – radi razumevanja distribucije moći u odlučivanju o pitanjima od javnog interesa, (b) uređenje vlasničkih odnosa nad građevinskim zemljištem – za razumevanje prava nad raspolaganjem i upotrebom građevinskog zemljišta i (c) uređenje sistema prostornog razvoja – radi razumevanja društvene i planske prakse formulacije i implementacije javnog interesa u prostoru. Dalje u radu će biti prikazane ključne promene u legislativnom okviru kroz navedena tri aspekta, u hronološkom nizu.

HRONOLOŠKI PREGLED DRUŠTVENO RAZVOJNOG KONTEKSTA

1. Razvojni period: Monarhija

Prvi istraživani društveno razvojni kontekst obuhvata period od 20-tih godina XX veka do Drugog svetskog rata. Karakteriše ga ustavni pravni sistem zasnovan na kapitalizmu i razvoju građanskog društva (Zeković&Vujošević, 2018). Prve godine ovog perioda su obojene stvaranjem zajedničke jugoslovenske države – Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine, koja je formalizovana *Ustavom iz 1921.godine*. Početne godine uređenja javne vlasti novostvorene države počivale su na ideji uspostavljanja ravnoteže nadležnosti između nacionalne i lokalnih vlasti o pitanjima od javnog interesa, odnosno uspostavljanja svojevrsnog decentralizovanog sistema upravljanja (Milosavljević, 2015).

Tokom navedenog perioda, prostorni razvoj je bio uređen na osnovu važećih zakona nasleđenih pravnih sistema srpskog, austro-ugarskog, turskog i italijanskog područja (Pajović et al., 1993). Prvi pokušaji uređenja zajedničke državne politike prostornog razvoja su iskazani kroz *Uredbu o sprovođenju delimične eksproprijacije zemljišta velikih nepokretnosti radi javnog interesa, kolonizacija i izgradnja radničkih stanova i bašti u Kraljevini Jugoslaviji iz 1920. godine* i *Pravilnik o izradi regulacionih i nivelacionih planova za varoši i varošice u Kraljevini S.H.S iz 1925. godine*.

Međutim, ekonomska kriza koja je nastupila nakon Prvog svetskog rata i politički sukobi unutar novostvorene države, doveli su do krize parlamentarnog sistema koja je kulminirala raspuštanjem skupštine i ukidanjem Ustava 1929. godine. Sa ukidanjem ustava, ukinute su i prava samoupravnih oblasti nad odlučivanjem o pitanjima od lokalnog interesa. Uspostavljen je privremeni režim uprave, tzv. Šestojanuarska diktatura, koja je trajala naredne dve godine, do donošenja novog *Ustava Kraljevine Jugoslavije 1931. godine* (Milosavljević, 2015). Tokom ovog perioda, uveden je *Katastar vlasništva nad zemljištem u Jugoslaviji 1929. godine*.

100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije: razumevanje društvenog konteksta

Novi Ustav Kraljevine Jugoslavije iz 1931. godine je zadržao centralističko državno uređenje kojim se utvrđuje pravo nadzora nad samoupravom po pitanju utvrđivanja opšteg javnog interesa (Milosavljević, 2015). Paralelno sa donošenjem novog Ustava, donet je prvi *Građevinski zakon iz 1931. godine* kao početni dokument savremenog jugoslovenskog urbanističkog zakonodavstva (Pajović et al., 1993). Ovim Zakonom su utvrđene osnove: (a) zemljišne politike (regulacija parcelisanja zemljišta, eksproprijacije, uređenja zemljišta, komasacija) i (b) planske politike (regulisanje gradova, građevinskih zona i rejon, građevinski propisi, tehnički propisi, javni uvid i diskusija i td.) (Zeković&Vujošević, 2018). Neposredno nakon usvajanja Građevinskog zakona, donet je *Pravilnik o izradi regulacionih planova iz 1932. godine* i *Opšta uputstva za izradu građevinskog pravilnika i uredbe o izvođenju regulacionog plana iz 1932. godine*.

I u narednom periodu, sve do Drugog svetskog rata, zadržano je snažno centralističko uređenje javne vlasti. Snažan nadzor države nad lokalnom samoupravom u osiguranju zaštite javnog interesa je potvrđen i *Zakonom o opštinama iz 1933. godine* i nakon toga *Zakonom o gradskim opštinama iz 1934. godine*. Međutim, važno je spomenuti zakonsko rešenje u *Zakonu o opštinama iz 1933. godine* kojim se priznaju i izvesna javnopravna svojstva posebnim delovima opštine (mestima), koja mogu imati sopstvene organe u vidu mesnog zbora i mesnog starešine, sopstvenu imovinu i budžet (Milosavljević, 2015: 196).

2. Razvojni period: Socijalizam

Istraživanje drugog razvojnog perioda počinje od Drugog svetskog rata, sve do demokratskih promena 2000. godine. Iako je imenovan pod nazivom „Socijalizam“, unutar ovog perioda postoje karakteristične razlike u društveno-ekonomskom i političkom uređenju: (1) Period centralno - administrativnog socijalističkog sistema (1946–1952), (2) Period socijalističkog sistema samoupravljanja (1952–1990) i (3) Period raspada SFRJ i sloma socijalističkog sistema (1990–2000).

a) Period centralno - administrativnog socijalističkog sistema (1946–1952)

Prvih godina nakon Drugog svetskog rata, nastupio je period tzv. administrativnog centralizma i strogo etatizovane lokalne vlasti, kao prostog izvršioca državne volje i ispostave jedinstvenog državno-partijskog organizma. U periodu do donošenja *Ustava FNRJ iz 1946. godine*, uređenje državne vlasti je počivalo na nasleđenoj pravnoj strukturi. Specifičnost ovog perioda predstavlja uspostavljanje kontinuiteta narodnooslobodilačkih odbora (NOO) formiranih *Fočanskim propisima 1942. godine* u oslobođenim delovima teritorije tokom Drugog svetskog rata, u cilju podrške aktivnostima partizanskoj vojsci (Milosavljević, 2015). *Ustavom FNRJ iz 1946. godine*, *Ustavom NR Srbije iz 1947. godine* i *Opštim zakonom o narodnim odborima iz 1946. godine* je pravno uređena nadležnost narodnih odbora kao izvršilaca zakona i upravnih mera viših državnih organa (Milosavljević, 2015). *Ustavom FNRJ iz 1946. godine* uloga države u svim razvojnim procesima se centralizuje „u cilju zaštite životnih interesa naroda, podizanja narodnog blagostanja i pravilnog iskorišćavanja svih privrednih mogućnosti i snaga, država daje pravac privrednom životu i razvitku putem općeg privrednog plana oslanjajući se na državni i zadružni privredni sektor a ostvarujući opću kontrolu nad privatnim sektorom privrede“ (čl. 15) (Grbić, 1975:88).

Značajna promena koju je doneo socijalistički sistem državne vlasti se odnosila na dominaciju državne svojine, odnosno prenošenje imovine iz privatne i drugih oblika svojine u državnu svojinu (Zeković&Vujošević, 2018). Ova svojinska reforma je bila sprovedena putem *Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji iz 1945. godine*, *Zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije iz 1945. godine*, koji je dopunjen i izmenjen 1946. godine, *Osnovnog zakona o postupanju sa ekspropisanim i konfiskovanim šumskim posedima iz 1946. godine*, *Zakona o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća iz 1946. godine*, *Osnovnog zakona*

o eksproprijaciji iz 1947. godine, Uredbe o upisu prava vlasništva nad nepokretnostima u državnoj svojini iz 1947. godine i Zakona o konfiskaciji, nacionalizaciji, eksproprijaciji iz 1947. godine.

Revolucionarnu promenu u okviru ovog perioda donosi *Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva iz 1950. godine*. Ovim zakonom se menja uloga države - uvode radnički saveti kao nosioci upravljanja preduzećima, a državna svojina za proizvodnju proglašavanjem društvenom - čime se najavljuje period socijalističkog samoupravljanja.

U domenu urbanističkog i prostornog planiranja je tokom prvi posleratnih godina delatnost bila uređena najpre pojedinim propisima iz predratnog perioda, a potom *Osnovnom uredbom o građenju iz 1948. godine* i *Osnovnom uredbom o projektovanju iz 1948. godine*. Suštinsko odvajanje pravnog uređenja delatnosti urbanističkog planiranja od investicione izgradnje se desilo naredne godine donošenjem *Osnovne uredbe o generalnom urbanističkom planu FNRJ iz 1949. godine* (Pajović et al., 1993).

b) Period socijalističkog sistema samoupravljanja (1952–1990)

Period administrativne decentralizacije, tzv. demokratski centralizam, nastupio je sa donošenjem seta zakona 1952. godine - *Opšteg zakona o narodnim odborima, Zakona o narodnim odborima* i *Zakona o narodnim odborima srezova*. Navedenim regulatornim rešenjima je promovisan koncept samoupravljanja, decentralizacije i deatizacije. Uveden je komunalni sistem kao nova odrednica lokalne samouprave i opština kao teritorijalna jedinica u kojoj „radni ljudi i građani ostvaruju neposredno demokratskim putem neka svoja bitna politička i ekonomska prava“. Iako je stvorena formalna mogućnost donošenja samostalnih odluka na nivou lokalne samouprave (osnivanje preduzeća i ustanova, donošenje privrednih planova i budžeta, upravljanje imovinom), smatralo se povredom opšteg interesa donošenje pravnih akata koji su u suprotnosti sa osnovnim načelom poretka FNRJ i njenim pravcem socijalističkog razvitka (Milosavljević, 2015).

Ustavnim zakonom o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ iz 1953. godine, narodni odbori su proglašeni osnovnim organima narodnog samoupravljanja sa zadatkom da usmeravaju i obezbeđuju privredni, socijalni i kulturni razvitak opštine, i učvršćuju i razvijaju socijalističke odnose i pravni poredak. *Ustavnim zakonom o osnovama društvenog i političkog uređenja i organima vlasti Narodne Republike Srbije iz 1953. godine*, uvedena je društvena svojina nad sredstvima za proizvodnju (Milosavljević, 2015). Iste godine je usvojena i *Savezna uredba o katastru zemljišta* u skladu sa opštom reformom vlasničke strukture nad zemljištem. U narednom periodu su i stambene zgrade postale društvena svojina sa usvajanjem *Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta 1958. godine*. Sa ovim strukturnim rešenjima je uveden jedinstven model za donošenje odluka u društvu, privredi, preduzećima, političkom sistemu na svim nivoima vlasti (Zeković&Vujošević, 2018:42).

Dalja razrada samoupravnog sistema se nastavila donošenjem *Opšteg zakona o uređenju opština i srezova iz 1955. godine* kojim se preciziraju nadležnosti komunalnog sistema i daje mogućnost osnivanja mesnih odbora u cilju što šireg učešća građana u opštinskoj samoupravi, kao i *Zakonom o stambenim zajednicama iz 1959. godine* kojim je data mogućnost osnivanja stambenih zajednica kao tela koja se bave poslovima komunalnih delatnosti, pružanja pomoći porodici i upravljanja stambenim zgradama (Milosavljević, 2015). U navedenom periodu je donet i *Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta u FNRJ iz 1958. godine* kojim je završena nacionalizacija svog izgrađenog i neizgrađenog zemljišta u gradovima i naseljima gradskog karaktera. Ovim rešenjima je građevinsko zemljište preneto u državnu svojinu i upravljanje zemljištem je stavljeno pod državnu kontrolu (Zeković&Vujošević, 2018).

100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije: razumevanje društvenog konteksta

Iako su postojala nastojanja da se donese zakon o prostornom planiranju na federalnom nivou, prvi urbanistički propis na nivou Republike Srbije je donet 1961. godine – *Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju NR Srbije*. Ovim zakonom su potvrđena ranije doneta rešenja od značaja za delatnost urbanističkog planiranja definisana *Osnovnom uredbom o generalnom urbanističkom planu FNRJ iz 1949. godine* (nadležnosti, organizacija institucija, odnosi planova, stručni saveti, javni, „opšti“ uvid i drugo). *Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju NR Srbije Iz 1961. godine* je amandmanima dopunjen 1965. godine.

Značajna prekretnica državnog uređenja je nastupila sa donošenjem *Ustava SFRJ iz 1963. godine*, kada su društveno-političke zajednice promovisane kao osnovni princip uređenja vlasti. Za osnovnu društveno-političku zajednicu je proglašena opština. U nadležnost opštine su spadale: stambena izgradnja, društveni plan i budžet, obrazovanje fondova itd. Kao oblici neposrednog učešća građana su definisani: (1) zborovi birača, (2) referendum i (3) mesne zajednice. Mesne zajednice su nastale spajanjem ustanova mesnih odbora i stambenih zajednica i spadale su u obavezni oblik organizovanja uprave, sa samodoprinosom kao materijalnom osnovom za funkcionisanje (Milosavljević, 2015).

Status gradskog građevinskog zemljišta kao društvene svojine i zabrana njegovim raspolaganjem je u navedenom periodu bila regulisana nizom zakona na saveznom i republičkom nivou: *Zakon o prometu zemljišta i zgrada iz 1965. godine*, *Zakon o premeru i katastru iz 1965. godine*, *Zakon o određivanju građevinskog zemljišta u gradovima i naseljima gradskog karaktera u SFRJ iz 1968. godine* i *Zakon o određivanju građevinskog zemljišta u gradovima i naseljima gradskog karaktera SRS iz 1968. godine*, sa svojim čestim izmenama i dopunama sve do 1973. godine (Zeković&Vujošević, 2018).

Sa *Ustavom SFRJ iz 1974. godine* uveden je mehanizam samoupravnih sporazuma i društvenih dogovora kao osnovni instrument za udruživanje sredstava za ostvarivanje opštinskih funkcija. Ustanovljene su i samoupravne interesne zajednice kao tela za usmeravanje razvoja oblasti obrazovanja, nauke, kulture, zdravstva i socijalne zaštite i sl. Uveden je delegatski sistem vlasti: (1) veća udruženog rada, (2) veća mesnih zajednica i (3) društveno-politička veća. Promovisanje društvenog planiranja je dodatno bilo određeno *Zakonom o osnovama sistema društvenog planiranja i društvenom planu Jugoslavije iz 1976. godine* (Milosavljević, 2015). Ovim zakonom je predložena integracija fizičkog planiranja u društveno-ekonomsko planiranje i ustanovljen instrument 'dogovor o planskoj osnovi' u cilju poboljšanja kako saradnje između različitih aktera na horizontalnom nivou – građana, eksperata i lokalnih vlasti, tako i vertikalne kooperacije. Pored toga, *Zakon o planiranju i uređenju prostora SR Srbije iz 1974. godine* je uveo javni uvid i javne konsultacije na nacrt plana kao regularnu plansku praksu.

Usvajanjem *Amandmana na Ustav iz 1974. godine* (1981) ojačava se nadležnost opština nad planiranjem društveno-ekonomskog razvoja, prostornim i urbanističkim planiranjem i zadovoljavanjem komunalnih potreba u gradu. Dodatno se sa *Zakonom o mesnim zajednicama iz 1982. godine* učvršćuje uređenje MZ u skladu sa samoupravnim sistemom (Milosavljević, 2015). Shodno uspostavljenoj dominaciji lokalnog nivoa upravljanja, jača snaga lokalnih institucija urbanističkog planiranja i započinju se mnogobrojni urbanistički planovi. Dominacija lokalnog nivoa upravljanja nad državnim je bila propraćena i izmenama i dopunama *Zakona o planiranju i uređenju prostora SRS iz 1974. godine (1985, 1989)* (Zeković&Vujošević, 2018). Navednim Zakonima je uvedeno ekstenzivno učešće javnosti u procesu planiranja, stručna rasprava na prednacrt i nacrt plana i anketiranje u analitičkoj fazi plana.

Međutim, krajem 80-tih godina 20. veka, decentralizovan sistem vlasti uspostavljen u prethodnom periodu se pokazao neuspešnim. Legislativa je narasla, institucijama je

nedostajala koordinacija, a teritorije opština su postale međusobno nepovezane. Mehanizmi državne kontrole, oslabljeni u korist jačanja lokalnog nivoa, na kraju su postali nefunkcionalni i ostavili opštine prepuštene same sebi (Milosavljević, 2015).

c) Period raspada SFRJ i sloma socijalističkog sistema (1990-2000)

Raspad SFRJ i slom socijalističkog sistema tokom 90-tih godina 20. veka bio je praćen ratovima i sveopštom društvenom i ekonomskom krizom. Novo uređenje vlasti je ustanovljeno *Ustavom Republike Srbije iz 1990. godine*. Iako se deklarativno težilo političkom pluralizmu i razvoju institucija građanskog društva, uspostavljena je centralizovana vlast po modelu tzv. izbornog autoritarizma. Opštine su razvlašćene i dovedene u status potpune zavisnosti od državne vlasti. Sa donošenjem *Zakona o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije i lokalnoj samoupravi iz 1991. godine*, ukinute su i mesne zajednice. Dodatna centralizacija i slabljenje moći opština je sprovedena sa *Ustavom SRJ iz 1992. godine*, kada je opštinska imovina prebačena u državnu svojinu. Ta odluka je potvrđena i *Zakonom o sredstvima u svojini Republike Srbije iz 1995. godine* (Milosavljević, 2015).

U drugoj polovini 90.tih godina, donet je niz tzv. građevinskih zakona sa ciljem uređenja domena prostornog razvoja: *Zakon o planiranju i uređenju prostora iz 1995. godine*, *Zakon o građevinskom zemljištu Republike Srbije iz 1995. godine*, *Zakon o eksproprijaciji iz 1995. godine*, *Zakon o prostornom planu Republike Srbije iz 1996. godine*, *Zakon o posebnim uslovima za izdavanje građevinske, odnosno upotrebne dozvole za određene objekte iz 1997. godine*. Nova zakonska rešenja su omogućila, između ostalog, prenos prava utvrđivanja opšteg (javnog) interesa sa nivoa urbanističkog plana na nivo Republičke vlade, odlučivanje o nadgradnji stambenih objekata na nivou stambene zajednice, kao i legalizaciju bespravno podignutih objekata.

3. Razvojni period: Post-socijalizam

Iako se za početak perioda post-socijalizma u Srbiji uzimaju demokratske promene 2000. godine, suštinska promena u pravcu razvoja građanskog društva i evropskih standarda uprave predstavlja donošenje *Zakona o lokalnoj samoupravi iz 1999. godine*. Ovim Zakonom se vraćaju nadležnosti lokalne samouprave kroz uspostavljanje jasne razlike između izvornih i poverenih poslova vlasti, kao i specificiranje načina učešća građana u obavljanju poslova lokalne samouprave kroz: referendum, narodnu inicijativu i mesne zajednice. Sa novim *Zakonom o lokalnoj samoupravi iz 2002. godine*, uvedene su i nove pozicije u lokalnoj vlasti: glavni arhitekta, glavni menadžer i lokalni ombudsman. Pravo građana na lokalnu samoupravu je dodatno potvrđeno u *Ustavom Republike Srbije iz 2006. godine*. Naredni *Zakon o lokalnoj samoupravi iz 2007. godine*, donet nakon ratifikacije *Evropske povelje o lokalnoj samoupravi iz 1985. godine* (2007), utvrdio je pravo građana da neposredno i preko svojih predstavnika upravljaju javnim poslovima od neposrednog, zajedničkog i opšteg interesa za lokalno stanovništvo (Milosavljević, 2015).

Proces decentralizacije javne vlasti je praćen i sa dva zakona kojima se reguliše finansijski status lokalne samouprave: *Zakon o budžetskom sistemu iz 2002. godine* (i iz 2016. godine) i *Zakon o finansiranju lokalne samouprave iz 2006. godine*. Iako je *Ustavom Republike Srbije iz 2006. godine* zajamčena svojina nad imovinom jedinice lokalne samouprave, suštinsko uspostavljanje prava nad sopstvenom imovinom u lokalnoj samoupravi je utvrđeno *Zakonom o javnoj svojini iz 2011. godine* (Milosavljević, 2015).

Važnu komponentu tranzicionog procesa državnog uređenja predstavlja vlasnički status nad zemljištem, odnosno proces privatizacije koji je nastupio. Prvi u nizu su *Zakon o privatizaciji 2001. godine* i *Zakon o eksproprijaciji iz 2001. godine*. *Zakon o planiranju i izgradnji iz 2003. godine*, otvara mogućnost uspostavljanja svih oblika svojine nad određenim

100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije: razumevanje društvenog konteksta

korpusom građevinskog zemljišta i propisuje uslove (re)privatizacije građevinskog zemljišta pod kojim se ono može vratiti u privatnu svojinu ranijim vlasnicima. Formalni osnov konačnog ukidanja monopola društvene, odnosno državne svojine nad građevinskim zemljištem obezbeđen je usvajanjem *Ustava Republike Srbije 2006. godine*. Način transformacije prava korišćenja nad građevinskim zemljištem u javnoj svojini u pravo privatne svojine je regulisan novim *Zakonom o planiranju i izgradnji 2009. godine kao i Zakonom o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju iz 2011. godine*. Brojna rešenja za konverziju zemljišta utvrđivana zakonskim i podzakonskim aktima su ocenjivana spornim, zaključno sa donošenjem *Zakona o pretvaranju prava korišćenja u pravo svojine na građevinskom zemljištu uz nadoknadu 2015. godine*.

Drugu dekadu 21. veka su obeležile promene regulatornog sistema prostornog razvoja u pravcu uvažavanja prularizma interesa nad distribucijom resursa. Tako je *Izmenama i dopunama Zakona o planiranju i izradnji iz 2014. godine* uvedeno formalno-pravno povećanje participativnosti planskog procesa kroz instituciju ranog javnog uvida. Sa druge strane, pristupilo se kreiranju posebnih zakonskih rešenja, kao što je *Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i izdavanja građevinske dozvole radi realizacije projekta izgradnje „Beograd na vodi“ iz 2015. godine*, sa ciljem intenziviranja izgradnje na specifičnim lokacijama. U cilju razvoja efikasnosti lokalne samouprave i povećanja otvorenosti ka investicijama, *Izmenama i dopunama Zakona o budžetskom sistemu iz 2016. godine* su restrukturirane direkcije za planiranje i javna urbanistička preduzeća. Generalna reforma regulatornog okvira države je rezultovala i donošenjem *Zakona o planskom sistemu 2018. godine*, kojim se promovišu novi instrumenti javnih politika i dijalog šire zajednice kao način njihovog utvrđivanja. Sa donošenjem *Zakona o ozakonjenju objekata iz 2015. godine* i njegovim kasnijim izmenama, krenulo se u ciljano uređenje masovnog trenda neplanske izgradnje. Međutim, kritičari navedenih zakonskih rešenja su mišljenja da stvoreni regulatorni okvir najpre pogoduje interesima neoliberalnog tržišnog sistema (Vujošević, 2004; Vujošević i Petovar, 2006, Fiket, Pavlović, Pudar-Draško, 2017; Vuletić, 2019).

ZAKLJUČAK

Hronološkim pregledom osnovnog legislativnog okvira tokom stogodišnjeg perioda, utvrđene su osnove koncepta javnog interesa u različitim društveno razvojnim kontekstima Srbije. Njihov pregled će biti dat kroz tri ključna aspekta institucionalnog sistema:

- (a) Uređenje javne vlasti u državi. U stogodišnjem periodu državne vlasti, smenjivali su se različiti oblici centralističkog decentralističkog modela upravljanja. U početnim godinama novoformirane jugoslovenske države, nakon 1918. godine, težilo se uspostavljanju ravnoteže između nacionalnih i lokalnih vlasti. Međutim, već sa sa političkom krizom i uvođenjem šestojanuarske diktature 1929. godine, ukidaju se prava samoupravnih oblasti nad odlučivanjem o pitanjima od javnog interesa. Uspostavljeni centralistički oblik vlasti se nije menjao sve do 1947. godine, uz izuzetak mogućnosti formiranja mesnog zbora u delovima opštine rešenjima iz 1933. godine. Prvih godina nakon Drugog svetkog rata je dominirao tzv. administrativni centralizam i stroga etatizacija lokalnih vlasti, koji se sprovodio na lokalnom nivou kroz narodne odbore. Period administrativne decentralizacije, tzv. demokratski centralizam, je uspostavljen 1952. godine. Promovisan je koncept samoupravljanja, decentralizacije i deetatizacije, i uveden je komunalni sistem kao nova odrednica lokalne samouprave. Narodni odbori su proglašeni osnovnim organima narodnog samoupravljanja. Narednih godina je uvedena i mogućnost

osnivanja mesnih odbora u cilju šireg učešća građana u opštinskoj samoupravi, kao i mogućnost osnivanja stambenih zajednica. Veliku novinu u uređenju državne vlasti su predstavljale društveno-političke zajednice, kao osnovni princip uređenja vlasti, ustavnim rešenjem iz 1963. godine. Istim rešenjem su definisani i oblici neposrednog učešća vlasti: zborovi birača, referendum i mesne zajednice (kao spoj ustanova mesnih odbora i stambenih zajednica). Sa donošenjem Ustava 1974. godine, uveden je mehanizam samoupravnih sporazuma i društvenih dogovora, i ustanovljen oblik samoupravnih interesnih zajednica kao tela za usmeravanje javnih politika. Sa raspadom SFRJ 90-tih godina, urušava se celokupni samoupravni sistem upravljanja. Ponovo se uspostavlja centralizovana vlast i ukidaju lokalni oblici odlučivanja, kao što je mesna zajednica. Demokratske promene nakon 2000. godine su otvorile pravac razvoja građanskog društva i uvođenje evropskih standarda uprave, pre svega u specificiranju načina učešća građana u poslovima na lokalnom nivou.

- (b) Uređenje vlasničkih odnosa nad građevinskim zemljištem. Sa uspostavljanje socijalističkog sistema državne vlasti 1945. godine, preneti su imovina iz privatne i drugih oblika svojine u državnu svojinu. Sa uspostavljanjem socijalističkog sistema samoupravljanja 1952. godine, uvedena je društvena svojina nad sredstvima za proizvodnju. Nacionalizacija gradskog građevinskog zemljišta i njegovo prenošenje u državnu svojinu, završeno je odgovarajućim zakonskim rešenjima 1958. godine. Nakon donošenja Ustava 1963. godine, usledila su zakonska rešenja kojima se građevinsko zemljište tretira kao društvena svojina i zabranjuje se njegovo raspolaganje. Ustavnim rešenjem iz 1992. godine, opštinska imovina se prebacuje u državnu svojinu. Proces demokratskih promena nakon 2000. godine je bio praćen procesom privatizacije državne imovine i građevinskog zemljišta. Mnogobrojna zakonska rešenja su se bavila načinima transformacije građevinskog zemljišta iz javne u privatnu svojinu.
- (c) Uređenje sistema prostornog razvoja. Tokom početnih godina novoformirane jugoslovenske države, nakon 1918. godine, težilo se uspostavljanju zajedničke državne politike prostornog razvoja. Prvim dokumentom savremenog jugoslovenskog urbanističkog zakonodavstva se smatra Građevinski zakon iz 1931. godine. U prvim godinama socijalističkog sistema, delatnost urbanističkog planiranja je pravno odvojena od investicione izgradnje. Javni uvid i javne konsultacije na nacrt plana su uvedeni zakonskim rešenjem 1974. godine i dalje učvršćivani kroz njegove dopune u narednoj deceniji. Značajna izmena u sistemu planiranja je uvedena zakonskim rešenjem iz 1976. godine kada je integrisano fizičko i društveno-ekonomsko planiranje. Sa jačanjem uloge lokalne samouprave u poslovima upravljanja, jačala je i snaga lokalnih institucija urbanističkog planiranja. Povratak na centralizovani sistem javne uprave tokom 90-tih godina uticao je i na oblast prostornog razvoja, pre svega u domenu prenošenja prava utvrđivanja opšteg (javnog) interesa sa lokalnog na državni nivo. Sa demokratskim promenama nakon 2000. godine nastupio je period uvažavanja pluralizma interesa nad distribucijom prostornih resursa. Određenim zakonskim rešenjima je uvedeno povećanje učešće građana u planskim procesima, ali i prilagođavanje institucionalnog sistema planiranja potrebama različitih interesnih grupa, pre svega iz privatnog sektora. Najnovije promene su usmerene ka razvoju novih instrumenata javnih politika i modela upravljanja.

LITERATURA

Fiket, I., Pudar-Draško, G., & Pavlović, Z. (2017). *Političke orijentacije građana Srbije: kartografija nemoći*. Beograd: Grafolik, Friedrich Ebert Stiftung

Građevinski zakon (1931). „Službene novine Kraljevine Jugoslavije” broj 133/1931.

Grbić, Č. (1975). Samoupravljanje i država u razvoju socijalističkog samoupravnog sistema u Jugoslaviji. *Politička misao: časopis za politologiju*, 12 (3), 86-114.

Krstić, B., & Pajović, D. (1987). *Zakonodavstvo urbanizma, arhitekture, baštine, prostornog uređenja, čovjekove sredine*. Beograd: Naučna knjiga.

Milosavljević, B. (2015). *Dva veka lokalne samouprave u Srbiji: razvoj zakonodavstva 1804-2014*. Beograd: Stalna konferencija gradova i opština.

Opšta uputstva za izradu građevinskog pravilnika i uredbe o izvođenju regulacionog plana (1932). „Službene novine Kraljevine Jugoslavije”, br. 166/1932 od 12. jula 1932.

Opšti zakon o narodnim odborima (1946). „Službeni list FNRJ” broj 43/1946.

Opšti zakon o narodnim odborima (1952). „Službeni list FNRJ” broj 22/1952.

Opšti zakon o uređenju opština i srezova (1955). „Službeni list FNRJ” broj 26/1955.

Osnovna uredba o generalnom urbanističkom planu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (1949). „Službeni list FNRJ” broj 68/1949.

Osnovna uredba o projektovanju i građenju (1948). „Službeni list FNRJ” broj 46/1948, 48/1948.

Osnovni zakon o eksproprijaciji (1947). „Službeni list FNRJ”, br. 28/47, 12/57 i 53/62 i „Službeni list SFRJ”, br. 13/65, 5/68, 7/68 i 11/68

Osnovni zakon o postupanju sa eskproprisanim i konfiskovanim šumskim posedima (1946) „Službeni list FNRJ” broj 61/1946.

Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva (1950). „Službeni list FNRJ”, br. 43/1950

Pajović, D., Macura, V., Medvedev, M., Ferenčak, M., Savić, M., & Stojkov, B. (1993). *Ka urbanističkom zakonu*. Beograd: Udruženje urbanista Srbije.

Pravilnik o izradi regulacionih i nivelacionih planova za varoši i varošice u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1925).

Pravilnik o izradi regulacionih planova (1932). Ministarstvo građevine, br. 8720 od 14. juna 1932, u Niketić, G. (1932). *Gradjevinski zakon sa uredbama, propisima i normama za njegovo izvršenje*. Beograd: Izdavačka knjižarnica Geca Kon

Uredba o organizaciji administracije narodnih odbora srezova (1952). „Službeni list FNRJ” broj 38/1952.

Uredba o provedbi delimične eksproprijacije za javne interese, kolonizaciju i izgradnju radničkih i činovničkih stanova i vrtova (1920). „Službene novine KSHS”, br. 37 od 19. februara

Uredba o upisu prava vlasništva na nepokretnostima u državnoj svojini (1947). „Službeni list FNRJ” broj 64/1947.

Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije (1953). „Službeni glasnik FNRJ” broj 3/1953.

- Ustav FNRJ (1946). „Službeni list FNRJ“ broj 10/1946.
- Ustav Kraljevine Jugoslavije (1931). „Službene novine kraljevine Jugoslavije“ broj 200/1931, 207/1931.
- Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (1921). „Službene novine Kraljevine SHS“ broj 142/a
- Ustav Narodne Republike Srbije (1947). „Službeni glasnik NRS“ broj 2
- Ustav Republike Srbije (1990). „Službeni glasnik RS“ broj 1/1990.
- Ustav Republike Srbije (2006). „Službeni glasnik RS“ broj 98/2006.
- Ustav Savezne Republike Jugoslavije (1992). „Službeni glasnik SRJ“ broj 1/1992.
- Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1963). „Službeni glasnik SFRJ“ broj 14/1963.
- Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1974). „Službeni glasnik SFRJ“ broj 9/1974.
- Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, 13. januar 1953. „Službeni list FNRJ“, 3/ 1953
- Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ (1953). „Službeni glasnik FNRJ“ broj 3/1953.
- Vujošević, M., & Petovar, K. (2006). Javni interes i strategije aktera u urbanističkom i prostornom planiranju. *Sociologija*, 8(4), 356-382.
- Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji (1945). „Službeni glasnik Srbije“ broj 39/1945.
- Zakon o budžetskom sistemu (2002). „Službeni glasnik RS“ broj 9/2002, 87/2002.
- Zakon o budžetskom sistemu (2009). „Službeni glasnik RS“ broj 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - ispr., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - dr. zakon, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019, 72/2019, 149/2020 i 118/2021.
- Zakon o eksproprijaciji (1995). „Službeni glasnik RS“ broj 53/1995, „Sl. list SRJ“, broj 16/2001 - odluka SUS i „Sl. glasnik S“, broj 20/2009, 55/2013 - odluka US i 106/2016 - autentično tumačenje.
- Zakon o eksproprijaciji (2009). „Službeni glasnik“ RS broj 20/2009.
- Zakon o finansiranju lokalne samouprave (2006) „Službeni glasnik RS“ broj 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013 - usklađeni din. izn., 125/2014 - usklađeni din. izn., 95/2015 - usklađeni din. izn., 83/2016, 91/2016 - usklađeni din. izn., 104/2016 - dr. zakon, 96/2017 - usklađeni din. izn., 89/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018 - dr. zakon, 86/2019 - usklađeni din. izn., 26/2020 - usklađeni din. izn., 99/2021 - usklađeni din. izn. i 111/2021 - dr. Zakon.
- Zakon o gradskim opštinama (1934). „Službene novine kraljevine Jugoslavije“ broj 160/1934.
- Zakon o građevinskom zemljištu (1975). „Službeni glasnik SRS“ broj 32/75, 20/79, 16/83, 27/1986, 3/90, 23/90, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95.
- Zakon o građevinskom zemljištu (1995). „Službeni glasnik RS“ broj 44/1995 i 16/1997 i „Sl. list SRJ“, br. 16/2001 – odluka SUS).
- Zakon o javnoj svojini (2011). „Službeni glasnik RS“ broj 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016 - dr. zakon, 108/2016, 113/2017, 95/2018 i 153/2020.

100 godina transformacije koncepta javnog interesa u prostornom razvoju Srbije: razumevanje društvenog konteksta

Zakon o katastru zemljišta (1929). „Službene novine KSHS“ od 19. decembra 1928, br. 14-viii od 18/1 1929.

Zakon o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije (1945) „Službeni list DFJ“ broj 40/1945.

Zakon o lokalnoj samoupravi (1999). „Službeni glasnik RS“ broj 49/1999, 27/01.

Zakon o lokalnoj samoupravi (2002). „Službeni glasnik RS“ broj 9/2002, 33/2004, 135/04, 62/06 – dr. zakon.

Zakon o lokalnoj samoupravi (2007). „Službeni glasnik RS“ broj 129/2007, 83/2014 - dr. zakon, 101/2016 - dr. zakon, 7/2018 i 111/2021 - dr. zakon.

Zakon o mesnim zajednicama (1982). „Službeni glasnik SRS“ broj 48/1982.

Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta u FNRJ (1958). „Službeni list FNRJ“ broj 52/1958.

Zakon o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća (1946) „Službeni list FNRJ“ broj 98/1946 i 35/1948.

Zakon o narodnim odborima gradova i gradskih opština (1952). „Službeni glasnik NRS“ broj 29/1952.

Zakon o određivanju građevinskog zemljišta u gradovima i naseljima gradskog karaktera (1968). „Službeni list SFRJ“ broj 5/1968.

Zakon o određivanju građevinskog zemljišta u gradovima i naseljima gradskog karaktera (1968). „Službeni glasnik SRS“ broj 31/1968, 17/1969, 29/1969, 19/1971, 16/1972, 24/1973, 39/1974.

Zakon o opštinama (1933). „Službene novine kraljevine Jugoslavije“ broj 85/1933.

Zakon o osnovama sistema društvenog planiranja i društvenom planu Jugoslavije (1976). „Službeni glasnik SFRJ“ broj 46/1976.

Zakon o ozakonjenju objekata (2015). „Službeni glasnik RS“, broj 96/2015, 83/2018 i 81/2020 - odluka US.

Zakon o planiranju i izgradnji (2003). „Službeni glasnik RS“ broj 47/2003, 34/2006.

Zakon o planiranju i izgradnji (2009). „Sl. glasnik RS“ broj 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021.

Zakon o planiranju i izgradnji (2009). „Službeni glasnik RS“ broj 72/2009.

Zakon o planiranju i uređenju prostora i naselja (1995). „Službeni glasnik RS“ broj 44/1995, 23/1996, 16/1997, 46/1998.

Zakon o planiranju i uređenju prostora i naselja Socijalističke Republike Srbije (1989). „Službeni glasnik SRS“ broj 44/1989.

Zakon o planiranju i uređenju prostora Socijalističke Republike Srbije (1974). „Službeni glasnik SRS“ broj 19/1974, 27/85.

Zakon o planskom sistemu Republike Srbije (2018). „Službeni glasnik RS“ broj 30/2018.

Zakon o posebnim uslovima za izdavanje građevinske, odnosno upotrebne dozvole za određene objekte (1997). „Službeni glasnik RS“ broj 16/1997.

Zakon o potvrdi i izmenama i dopunama Zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije (1946) „Službeni list FNRJ“ broj 61/ 1946 i 74/1946.

Lokalna samouprava u planiranju i uređenju prostora naselja

Zakon o poveravanju međuopštinskim regionalnim zajednicama određenih prava i dužnosti Republike (1975). „Službeni glasnik SRS“ broj 43/1975.

Zakon o premeru i katastru (1965). "Službeni list SFRJ" broj 15/65

Zakon o pretvaranju prava korišćenja u pravo svojine na građevinskom zemljištu uz naknadu (2015). „Službeni glasnik RS“ broj 64/2015.

Zakon o privatizaciji (2001). "Službeni glasnik RS" broj 38/2001, 18/2003, 45/2005, 123/2007, 30/2010.

Zakon o prostornom planu Republike Srbije (1996). „Službeni glasnik SRS“, broj 13/1996, 88/2010.

Zakon o sredstvima u svojini Republike Srbije (1995). „Službeni glasnik RS“ broj 53/1995, 3/1996, 54/1996, 32/1997 i 101/05.

Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije i lokalnoj samoupravi (1991). „Službeni glasnik RS“ broj 47/1991.

Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju Narodne Republike Srbije (1961). „Službeni glasnik NRS“ broj 47/1961, 14/1965, 30/1965.

Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i izdavanja građevinske dozvole radi realizacije projekta izgradnje „Beograd na vodi“ (2015) "Službeni glasnik RS", broj 34/2015, 103/2015 i 153/2020.

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju (2011). „Službeni glasnik RS“ broj 72/2011.

Zeković, S., & Vujošević, M. (2018). Uticaj kontekstualnih faktora na politiku građevinskog zemljišta i urbanog razvoja u Srbiji. U J.C. Bolay, T. Maričić & S. Zeković (Ur.) *Podrška procesu urbanog razvoja* (pp. 28-56). Lausanne/Beograd: EPFL i IAUS.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

711.1:352.078(082)

711.4:352.078(082)

НАУЧНО-стручни скуп са међународним учешћем Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља (9 ; 2022 ; Београд)

Deveti naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem Lokalna самоуправа u planiranju i uređenju prostora i naselja, Beograd, jun 2022. / organizuju Asocijacija prostornih planera Srbije ... [et al.] ; urednici Velimir Šećerov ... [et al.]. - Beograd : Asocijacija prostornih planera Srbije : Univerzitet, Geografski fakultet, 2022 (Beograd : Planeta print). - 525 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 200. - Str. 11: Uvodna reč / urednici. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-6283-125-5 (GF)

а) Просторно планирање -- Зборници б) Урбанистичко планирање -- Зборници в) Локална самоуправа -- Зборници

COBISS.SR-ID 68828681